C-212
Green Deal Aardgasvrije Wijken

Partijen

1. De Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: EZ;
2. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, mevrouw S.A.M. Dijksma, handelend in haar hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: IenM;
3. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer R.H.A. Plasterk, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: BZK;

Partijen 1 tot en met 3 hierna samen te noemen: Rijksoverheid;

4. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Alkmaar , handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P.F. Dijkman, wethouder;
5. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Almere, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Tjeerd Herrema, wethouder Ruimte;
6. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Amsterdam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A. Choho, wethouder;
7. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Barendrecht, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Johan van Wolfswinkel, wethouder;
8. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Boxtel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P.M.B.M. van de Wiel, wethouder;
9. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Culemborg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Joost Reus, wethouder;
10. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Delft, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Stefan Brandligt, wethouder;
11. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Den Haag, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Joris Wijsmuller, wethouder Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur;
12. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Groningen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M.T. Gijsbertsen, wethouder;
13. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Haarlem, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw drs. Cora-Yfke Sikkema, wethouder duurzaamheid, mobiliteit, beheer en onderhoud;
14. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leeuwarden, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw I. Diks, wethouder duurzame ontwikkeling;
15. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leiden, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Paul Dirkse, wethouder Duurzaamheid;
16. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leidschendam-Voorburg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer F.J. Kist, wethouder Milieu & Duurzaamheid;
17. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Maastricht, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Gerdo van Grootheest, wethouder;
18. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Meppel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer H.G. ten Hulscher, wethouder;
19. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Middelburg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer C. Dekker, wethouder;

20. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Nijmegen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw H. Tiemens, wethouder Financiën, Duurzaamheid (klimaat & energie), Groen & Water, Mobiliteit;
21. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Noordoostpolder, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Andries Poppe, wethouder;
22. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Purmerend, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer R.J. Helm, wethouder Duurzaamheid;
23. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Rotterdam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P.J. Langenberg, wethouder Mobiliteit, Duurzaamheid en Cultuur;
24. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Schiedam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw Patricia van Aaken, wethouder Duurzaamheid;
25. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Utrecht, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw Lot van Hooijdonk, wethouder;
26. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Veere, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J. Melse, wethouder;
27. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Veldhoven, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw Nicole Ramaekers, wethouder Duurzaamheid;
28. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Wageningen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw Lara de Brito, wethouder Klimaat;
29. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Westland, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M. El Mokaddem, wethouder;
30. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Westvoorne, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A.L. van der Meij, wethouder Ruimtelijke Ordening en Duurzaamheid;
31. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Winsum, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer B.G. Westerink, wethouder Ruimtelijke Ordening;
32. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Woerden, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Hans Haring, wethouder Milieu en Duurzaamheid;
33. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Zaanstad, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Dick Emmer, wethouder Milieu en Duurzaamheid;
34. Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Zoetermeer, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer T.C. Kuiper, wethouder;

Partijen 4 t/m 34 hierna samen te noemen: Gemeenten;

35. Enduris B.V., de heer E. Duim, handelend in zijn hoedanigheid van directeur;
36. Enexis Holding N.V., de heer Peter Vermaat, handelend in zijn hoedanigheid van CEO;
37. Alliander N.V., mevrouw M.T.G. van Vuuren-Sanders, handelend in haar hoedanigheid van Directeur Klant & Markt;
38. Stedin Netbeheer B.V., de heer David Peters, handelend in zijn hoedanigheid van directeur Strategie & Innovatie;
39. N.V. Rendo Holding, de heer E. Veenstra, in zijn hoedanigheid als directeur;

Partijen 35 t/m 39 hierna samen te noemen: Netbeheerders;

40. De Colleges van Gedeputeerde Staten van de twaalf provincies, vertegenwoordigd door de heer Han Weber, lid van de IPO-delegatie Energie en gedeputeerde in de provincie Zuid Holland, daartoe gemandateerd door besluiten van de Colleges van Gedeputeerde Staten van de twaalf provincies, hierna te noemen: IPO;
41. Netbeheer Nederland, vertegenwoordigd door de heer M.W.M. van der Linden, Voorzitter Netbeheer Nederland, hierna te noemen: NBNL;

42. Vereniging van Nederlandse Gemeenten, vertegenwoordigd door de heer Berend de Vries, Voorzitter commissie Milieu, Energie en Mobiliteit VNG, hierna te noemen: VNG;

Hierna samen te noemen: Partijen.

Algemene overwegingen

1. Om onze welvaart ook voor toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting van het milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen.
2. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn essentieel om deze omslag naar groene groei mogelijk te maken. Bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties nemen volop concrete initiatieven voor vergroening van economie en samenleving. Met de Green Deal Aanpak wil het kabinet deze dynamiek in de samenleving op groene groei optimaal benutten.
3. Green Deals bieden bedrijven, burgers en organisaties een laagdrempelige mogelijkheid om samen met de overheid te werken aan groene groei. Initiatieven uit de samenleving staan daarbij aan de basis. Daar waar deze tegen belemmeringen aanlopen die volgens initiatiefnemers kunnen worden aangepakt op rijksniveau, wil het kabinet zich inzetten deze weg te nemen of op te lossen om zo deze initiatieven te faciliteren en te versnellen. In een Green Deal leggen partijen hierover concrete afspraken schriftelijk vast.
4. De resultaten van een Green Deal kunnen gebruikt worden bij andere, vergelijkbare projecten, waardoor er navolging kan plaatsvinden en de reikwijdte van een Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de Rijksoverheid tegenover staat.

Specifieke overwegingen Green Deal Aardgasvrije Wijken

1. In het Klimaatakkoord van Parijs is in 2015 afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder twee graden Celsius, met het streven deze tot anderhalve graad te beperken. Dit streven betekent waarschijnlijk dat de ambitie ten aanzien van CO_2-reductie voor de Europese Unie zich aan de bovenkant van de huidige Europese ambities van 80 tot 95% CO_2-reductie in 2050 zullen bevinden.
2. De Energieagenda (7 december 2016) vertaalt deze internationale ambities naar transitiepaden waarmee Nederland in de komende decennia de energietransitie kan realiseren. Met betrekking tot de warmtetransitie in de gebouwde omgeving geeft de Energieagenda aan dat wordt ingezet op vergaande reductie van de warmtevraag door energiebesparing en sterke vermindering van aardgasverbruik via stimuleren en inpassen van CO_2-arm opgewekte energie. Het energieverbruik in de gebouwde omgeving beslaat ruim 30% van het totale energieverbruik in Nederland. Het gaat hier om woningen, gebouwen en tuinbouwkassen. De CO_2-uitstoot die hiermee gepaard gaat, moet zoveel mogelijk worden beperkt.
3. Er ligt hiermee een grote uitdaging om in de gebouwde omgeving het gebruik van aardgas zo veel mogelijk te reduceren. Uitgaande van de opgave richting 2050 moet in regelgeving ruimte worden gemaakt voor gemeenten om CO_2-arme nieuwbouw te realiseren, waarbij de elektriciteit duurzaam wordt opgewekt. Nieuw te bouwen gebouwen moeten vanaf 2021 (bijna) energieneutraal zijn en de resterende warmtevraag moet zoveel mogelijk zonder aardgas worden ingevuld. Een nog grotere opgave ligt er voor de warmtevoorziening in de bestaande bouw. Weliswaar is de technologie om andere, duurzame warmtebronnen voor verwarming te gebruiken beschikbaar, maar deze technologie is nog niet op grote schaal toegepast in bestaande wijken waar nu op aardgas wordt verwarmd en zal daarom doorontwikkeling vergen voor deze nieuwe toepassingen.

4. De beoogde omslag van aardgas naar CO2-arme alternatieven voor warmte vergt een forse inspanning van alle burgers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. Dit zal flinke investeringen vergen in bijvoorbeeld energiebesparing, de vervanging van (aardgasgestookte) installaties, in infrastructuur en in productie van duurzame energie. De lange termijnverkenning Energie in de gebouwde omgeving van juni 2016 bevestigt de complexiteit en omvang van de opgave. Het creëren van de juiste condities voor deze warmtetransitie wil het rijk zo veel mogelijk bespoedigen en samen met de betrokken partijen doen.
5. De energietransitie grijpt in tot achter de voordeur van zeven miljoen huishoudens. Het grootste deel van de burgers zal niet langer kunnen koken op gas, of het huis verwarmen door middel van een CV-ketel. Dit maakt dat sociale aspecten van de energietransitie van even groot belang zijn als de technische aspecten. Bewustwording van de noodzaak en de benodigde verandering van gedrag is een grote maatschappelijke opgave. Er ligt een belangrijke taak voor het rijk, decentrale overheden en maatschappelijke organisaties om iedereen hiervan bewust te maken en te ondersteunen bij deze overgang. Het verwerven van draagvlak is essentieel en vergt reële betrokkenheid van en eigenaarschap bij bewoners. Juist voor de eerste wijken waar de transitie plaats zal vinden is deze opgave het grootst.
6. In onder meer de Energieagenda is geconstateerd dat er momenteel verschillende juridische obstakels zijn aan te wijzen waardoor gemeenten en andere betrokken partijen de warmtetransitie nog niet goed in kunnen zetten. De huidige aansluitplicht in de Gaswet biedt individuele initiatiefnemers en bouwers de mogelijkheid om een netbeheerder een nieuw gasnet te laten aanleggen of onderhouden voor eigen gebruik en op kosten van alle netgebruikers. Dit geldt eveneens als de lokale partijen reeds ertoe hebben besloten om de desbetreffende wijk duurzaam en CO2-arm in te richten. Het kabinet acht het noodzakelijk dat er in beginsel geen nieuwe gasnetten worden aangelegd in nieuwbouwwijken. De wettelijke aansluitplicht op het gasnet wordt bovendien vervangen door een techniekneutraal recht op warmte.
7. In 2016 is onderzocht welke juridische mogelijkheden er momenteel al zijn om te experimenteren met aardgasvrije wijken. De algemene conclusie is dat er binnen de huidige wettelijk kaders geen mogelijkheden zijn, die tot de gewenste versnelling in aanpak kunnen leiden. Met de experimenteerbepalingen in het wetsvoorstel Voortgang Energietransitie (VET) en in de nieuwe Warmtewet komt er meer ruimte. Deze bepalingen treden naar verwachting in werking vanaf 2018. Partijen constateren dat het wenselijk is om de periode tot 2018 goed te benutten om reeds te starten, respectievelijk verder te gaan, met het treffen van voorbereidingen om te komen tot aardgasvrije wijken.
8. De verhouding tussen besparingsmaatregelen (isolatie) en invulling van de resterende warmtevraag met duurzame alternatieven zal lokaal/regionaal verschillen. Het type en de leeftijd van de bebouwing speelt een rol, evenals de nabijheid van duurzame (rest-) warmtebronnen. De levenscyclus van de gebouwde omgeving en van de energienetten is lang, zodat aansluiting moet worden gezocht bij een verhuizing, grootschalige renovatie van gebouwen en vervanging van het gasnet of andere publieke infrastructuur (riool, wegen). Wanneer integraal naar de transitie naar een duurzame warmtevoorziening wordt gekeken en deze op natuurlijke momenten wordt ingezet, zal dit onnodige kosten voorkomen. Het is van belang om hierbij te kijken naar de kosten voor alle partijen.
9. Keuzes en investeringen in de woningen en gebouwen hangen samen met de inrichting van de energie-infrastructuur. Omdat de optimale combinatie lokaal kan verschillen is een regiefunctie nodig om aan te sturen en besluiten te kunnen nemen. In de Energieagenda is aangegeven dat gemeenten de verantwoordelijkheid en de noodzakelijke bevoegd¬heden krijgen om op lokaal niveau, in samenwerking met netbeheerders, regie te voeren over de besluitvormings-processen ten aanzien van de lokale energievoorziening.

10. Op gemeentelijk niveau zijn in Nederland vrijwel overal energie- en klimaatdoelen opgesteld, en wordt samen gewerkt met lokale partijen zoals woningbouwcorporaties, energieleveranciers, projectontwikkelaars, koepelorganisaties en inwoners aan de energietransitie. Er worden prestatieafspraken gemaakt met woningbouwcorporaties omtrent de kwaliteit van de woningvoorraad. Warmtevisies en warmteplannen worden opgesteld voor zowel nieuwbouwlocaties als bestaande gebieden. Op deze manier wordt gewerkt aan de inpassing van energie- en klimaatinitiatieven in de lokale context. De Omgevingswet betekent ook een vergaande decentralisatie in het fysieke domein. In de nieuwe Omgevingswet krijgt de gemeente meer mogelijkheden om samen met inwoners en bedrijven te bepalen hoe de fysieke leefomgeving ingericht wordt.
11. Gemeenten staan niet alleen voor de opgave van de energietransitie in de gebouwde omgeving, maar hebben nog veel meer beleidsopgaven die ruimtelijk neerslaan in dezelfde wijken en buurten. Ook die opgaven verschillen per wijk of buurt, afhankelijk van de samenstelling daarvan. Door deze opgaven in samenhang te bezien en meekoppelende belangen te identificeren komen wellicht ook nieuwe of andere oplossingen in beeld waarmee combinaties van functies en doelen gemaakt kunnen worden. De gemaakte keuzen kunnen dan ook steviger worden verankerd.
12. Provincies zetten hun organiserend vermogen in om lokale initiatieven te verbinden. Zo koppelen provincies in samenwerking met gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners lokale plannen aan de regionale en nationale energietransitie opgave. Zij doen dit via warmteplannen en deelname aan lerende netwerken. Deze warmteplannen zijn onderdeel van de regionale energie strategieën gericht op een CO_2-arme energievoorziening in 2050.
13. Netbeheerders zullen vanuit hun gereguleerde verantwoordelijkheid voor het beheren van de gas- en elektriciteitsnetten een belangrijke rol spelen bij de besluitvorming door gemeenten. Zij kunnen informatie aanleveren over de staat van het gasnet. Daarbij kunnen zij een plan opstellen waarin ze aangeven wat een goed moment zou zijn om een gasnet uit gebruik te nemen. Zij denken mee over slimme oplossingen en zullen een actieve rol spelen bij het maken van een integrale afweging en impactanalyse, waaronder de haalbaarheid en de maatschappelijke kosten van de verschillende opties. Tot slot brengen zij waar dit veilig en economisch verantwoord is de aanpassingen aan de gas- en elektriciteitsnetten tot uitvoering in de beoogde aardgasvrije wijken.
14. Naast wetgeving, verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden en het creëren van draagvlak en eigenaarschap, is ook financiering van alternatieve warmte-opties voor aardgas in vele gevallen nog een obstakel. Kosten en baten komen niet automatisch bij dezelfde partij (split incentive) en voor individuele partijen zijn de financiële prikkels voor verdere verduurzaming nog onvoldoende groot (of zelfs tegengesteld). Door ervaring op te doen met nieuwe financieringsarrangementen kunnen deze obstakels mogelijk worden weggenomen.

Komen het volgende overeen:

1. Doel en werkwijze

Artikel 1. Doel
Deze Green Deal heeft de volgende doelen:
a) Ontwikkeling van aardgasvrije wijken bespoedigen;
b) Als Partijen gezamenlijk input genereren voor aanpassing van de condities:
   - Wetgeving;
   - Financieringsconstructies;
   - Verantwoordelijkheden en bevoegdheden;
   - Planning en richting van de aanpassingen;
   - Draagvlak en eigenaarschap bij burgers voor de beoogde veranderingen;

c) Kennisdeling en –ontwikkeling.

Artikel 2. Werkwijze
Ontwikkeling aardgasvrije wijken bespoedigen
Gedurende de looptijd van deze Green Deal gaan Partijen aan de slag met de realisatie van aardgasvrije wijken. Zij doen dit samen met Partners, die zich actief verbinden aan de doelen die de Green Deal nastreeft en zich hiertoe inspannen, en eventuele andere stakeholders. Het traject om ruimte te creëren in bestaande regelgeving is in gang gezet, maar zal op zijn vroegst in 2018 van kracht kunnen worden (afhankelijk van goedkeuring door de Tweede en Eerste Kamer). In de tussenliggende periode gaan Partijen alvast aan de slag, op vrijwillige basis, om samen ervaringen op te doen en daarmee de in gang gezette wijziging van regelgeving te ondersteunen.

Gemeenten die met experimenten aan de slag gaan, hebben:
- op basis van een warmtekoudekaart of andere gedegen onderbouwing één of meerdere wijken geselecteerd die in aanmerking komt om op (korte) termijn aardgasvrij (of aardgasarm) ingericht te worden;
- de stakeholders geïdentificeerd en betrokken in de selectie van wijken waarmee het proces zal moeten worden doorlopen om tot een haalbaar, betaalbaar en gedragen alternatief voor verwarming op aardgas te komen;
- de ondersteuning van hun College van Burgemeester en Wethouders verkregen om het beoogde experimenteerproces in gang te zetten.

Aanpassing van de condities
Op basis van de ervaringen die in de wijkprocessen worden opgedaan kunnen de condities voor de warmtetransitie worden aangepast. Het gaat hierbij om drie aspecten:
1. Wetgeving: naast het creëren van experimenteerruimte door middel van het wetsvoorstel VET, zal ook gekeken worden naar structurele wetswijzigingen die de warmtetransitie van aardgas naar alternatieve warmteopties ondersteunen;
2. Financieringsconstructies: op basis van best practices, ontwikkelingen op rijksniveau, ontwikkelingen op Europees niveau, en ontwikkelingen in de markt wordt gezamenlijk gewerkt aan haalbare business cases, en financieringsconstructies waar zowel publiek als privaat aan wordt bijgedragen. Hierbij wordt breed verkend wat de mogelijkheden zijn;
3. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden: gemeenten hebben een uitgelezen positie om regie te voeren in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Daarnaast is er een belangrijke rol weggelegd voor netbeheerders, woningcorporaties, lokale energie coöperaties, bewoners, energieleveranciers en provincies. De precieze invulling van rollen en verhoudingen, ook ten opzichte van de overheid op rijksniveau, zal in de komende jaren uit moeten kristalliseren. De ervaringen uit de experimenten geven input en inzichten die nodig zijn om tot een optimale rolverdeling te komen.

Om tot de benodigde aanpassing van de condities te komen, zal in deze Green Deal inzicht worden gegeven in de planning en aanpak. Hiermee kan maximaal comfort geboden worden voor de betrokken stakeholders die input leveren en tijd en geld investeren in de praktijkprocessen.

Kennisdeling en -ontwikkeling
De warmtetransitie vraagt van de betrokkenen nieuwe competenties, zowel op gebied van proces als inhoud. Deze Green Deal omvat de ontsluiting van kennis en ervaringen met betrekking tot de transitie naar een CO2-arme warmtevoorziening in bestaande bouw en nieuwbouw. Hiervoor wordt primair gekeken naar de praktijkprocessen onder deze Green Deal, maar waar mogelijk wordt ook andere beschikbare kennis ontsloten.

De kennisdeling zal vraaggestuurd verlopen, hetgeen een actieve rol vereist van de Partijen in het ontsluiten van hun kennis en ervaringen alsmede het aangeven van hun kennisbehoeften. De Rijksoverheid zal een centrale rol in het stroomlijnen van ontsluiten van kennis en expertise innemen, via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van EZ.

Parallel aan deze Green Deal wordt in 2017 ook het Expertcentrum warmtetransitie ontwikkeld. Ook hierin zal de Rijksoverheid een actieve rol vervullen via RVO.nl. Zodra het Expertcentrum warmtetransitie georganiseerd is en op voldoende steun van alle Partijen kan rekenen, zal de kennisdeling van deze Green Deal verder via dit Expertcentrum verlopen.

2. Inzet en acties van Partijen

Artikel 3. Inzet en acties Rijksoverheid
De Rijksoverheid zal:
- capaciteit beschikbaar stellen om in de processen van de Gemeenten de doelstellingen en activiteiten van deze Green Deal uit te dragen;
- een centrale rol in het stroomlijnen van ontsluiten van kennis en expertise vervullen door kennis beschikbaar te stellen die relevant is voor aardgasvrije wijken, en kennis te verzamelen die relevant is om de ervaringen uit deze Green Deal op te schalen naar heel Nederland;
- knelpunten die opkomen in de lokale organisatie om te komen tot aardgasvrije wijken samen met de Partijen in de stuurgroep formuleren tot vraagstukken waarvoor actief een oplossing zal worden gezocht;
- meedenken over mogelijke business cases en financiële oplossingen om de gewenste warmtetransitie in de gebouwde omgeving te versnellen;
- in navolging van de Energieagenda werken aan een helder verhaal over de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Dit zal onderdeel zijn van de uitwerking van het transitiepad lage temperatuurwarmte;
- de overige Partijen in het algemeen op de hoogte houden van het proces, de voortgang en andere ontwikkelingen in de aanpassing van de condities;
- met de overige Partijen en andere stakeholders onderzoeken of en op welke wijze de Energie-atlas en de Klimaatmonitor bij kunnen dragen aan het aardgasvrij maken van bestaande wijken;
- per Partij één contactpersoon aanwijzen die zal waarborgen dat de inzet van de Rijksoverheid en de beoogde inzet van RVO.nl en andere ondersteunende diensten naar afspraak worden ingevuld.

Artikel 4. Inzet en acties EZ

EZ:

- zet zich in om de juridische barrières weg te nemen die de ontwikkeling van aardgasvrije wijken in de weg staan. Met het wetsvoorstel VET en het wetsvoorstel Wijziging Warmtewet is het juridisch mogelijk maken van experimenten in gang gezet. In navolging van de Energieagenda zal een wetstraject in gang gezet worden om de Gaswet aan te passen waarbij de algemene aansluitplicht op gas zal worden vervangen door een recht op warmte;
- zet de in de Energieagenda aangekondigde trajecten in gang met betrekking tot herijking van taken en verantwoordelijkheden en herverdeling van de kosten;
- zorgt dat er een onafhankelijk en voor iedereen toegankelijk Expertcentrum warmtetransitie wordt ingericht, waar alle beschikbare kennis, modellen en ervaringen worden ontsloten.

Artikel 5. Inzet en acties BZK

BZK:

- zet zich in om samen met de Gemeenten, het bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld het benodigde bestuurlijke arrangement voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving verder te ontwikkelen, inclusief de rolverdeling tussen overheden;
- bevordert kennisdeling tussen lokale partijen om instrumenten en werkwijzen te ontwikkelen die betrokkenheid van bewoners bij deze ingrijpende maatregelen vormgeven;
- biedt de overige Partijen ondersteuning aan bij uitwerking van besluiten omtrent aardgasvrije wijken in omgevingsplannen en omgevingsvisies binnen de mogelijkheden die de Omgevingswet daartoe biedt.

Artikel 6. Inzet en acties IenM

IenM:

- biedt de overige Partijen ondersteuning bij uitwerking van besluiten omtrent aardgasvrije wijken in uiteindelijke omgevingsplannen en omgevingsvisies binnen de mogelijkheden die de Omgevingswet daartoe biedt. Daartoe wordt verbinding gezocht met en aansluiting bij de voorbereidingen voor de implementatie van de Omgevingswet die de overheden zijn gestart;
- kan adviseren bij het opzetten van ontwerpateliers ten behoeve van ontwikkeling van aardgasvrije wijken;
- biedt de Partijen vanaf medio 2017 ondersteuning aan, voor wat betreft de ruimtelijke aspecten voor de transitie naar aardgasvrije wijken. Rijkswaterstaat heeft een studie laten uitvoeren naar de bijdrage van de ruimtelijke ordening aan de business case van warmtenetten. De resultaten hiervan zijn ook bruikbaar voor andere vormen van (ondergrondse) energietransitie. Rijkswaterstaat kan partijen ondersteunen bij het implementeren van deze conclusies in hun projecten van gas naar duurzaam.

Artikel 7. Inzet en acties Gemeenten

Gemeenten:

- voeren regie, onder andere door in een vroeg stadium alle relevante stakeholders uit het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven te betrekken bij het proces van selectie van wijken en het gemeenschappelijk vaststellen van de randvoorwaarden voor een goed en effectief proces van energietransitie;
- zetten zich in om draagvlak te genereren voor de uitvoering van een plan van aanpak waaraan de benodigde lokale stakeholders zich committeren. Deze lokale plannen van aanpak verwijzen naar de Green Deal Aardgasvrije Wijken en beschrijven de bijdrage die de benodigde lokale stakeholders toezeggen om toe te werken naar één of meerdere aardgasvrije wijk(en);
- bewaken de algemene belangen van hun inwoners. Hiertoe zorgen de Gemeenten ervoor dat de alternatieve warmteopties zorgvuldig tegen elkaar afgewogen worden en de besluitvorming wordt onderbouwd in bijvoorbeeld een warmtevisie;
- betrekken de overige Partijen in het proces om wijken aardgasvrij te maken zodat deze mee kunnen denken met betrekking tot en mee kunnen helpen bij het ontwikkelen van oplossingen in wetgeving, financiën en proces;

- communiceren over vormgeving en resultaten van het wijkproces en de energietransitie;
- delen informatie en ervaringen uit de processen met de overige Partijen, Partners, en andere gemeenten die de kennis uit deze Green Deal willen gebruiken. Daarnaast delen zij deze kennis ook met het Expertcentrum warmtetransitie of andere partijen die de kennisfunctie invullen, zowel tijdens de looptijd van deze Green Deal als hierna in het Expertcentrum warmtetransitie;
- versterken én betrekken actief de lokale stakeholders, zoals buurtorganisaties, huurdersverenigingen én energiecoöperaties, waardoor deze een volwaardige rol in het proces kunnen spelen;
- koppelen overige initiatieven, zoals energieloketten, energiebesparing (maatschappelijk) vastgoed en energiebesparing bij het MKB om een integrale aanpak te verzekeren;
- doen voorstellen voor nieuwe verdeling van taken en verantwoordelijkheden, kaders voor besluitvorming en ideeën ten aanzien van financiële oplossingen om de maatschappelijke kosten en baten evenwichtig te verdelen. Deze voorstellen worden concreet gebaseerd op ervaringen uit de praktijkvoorbeelden en meegegeven aan de Rijksoverheid via de gezamenlijke processen onder deze Green Deal.

Artikel 8. Inzet en acties Netbeheerders

Netbeheerders:

- bieden ondersteuning bij het identificeren van kansrijke wijken door het beschikbaar stellen van data rond de staat van de gas- en elektriciteitsnetten en eventuele andere relevante data;
- brengen kennis in over het werken op basis van een integrale gebiedsaanpak;
- helpen bij het maken van een integrale afweging en impactanalyse, waaronder de haalbaarheid en de maatschappelijke kosten van verschillende opties, zoals het investeren in aanleg of verzwaring van warmte- en elektriciteitsnetten.

Artikel 9. Inzet en acties IPO

IPO:

- zorgt voor kennisdeling van de ervaringen in de Green Deal-processen naar de eigen achterban zodat alle provincies aangehaakt worden;
- maakt met haar eigen achterban de vertaalslag van de ervaringen van de Green Deal naar bijdragen aan de aanpassing van de condities;
- levert kennis over vraag en aanbod vanuit de provinciale warmteplannen die de Gemeenten kunnen benutten in hun strategie naar een duurzame warmte voorziening.

Artikel 10. Inzet en acties VNG

VNG:

- zorgt, voor kennisdeling van de ervaringen in de Green Deal processen naar de eigen achterban zodat alle gemeenten aangehaakt worden;
- maakt met haar eigen achterban de vertaalslag van de ervaringen van de Green Deal naar bijdragen aan de aanpassing van de condities;
- zorgt voor een actieve wisselwerking in kennis en ervaringen tussen de praktijkprocessen in de Gemeenten, en VNG programma's zoals regionale energiestrategieën en energiebesparing particuliere koopwoningen.

Artikel 11. Inzet en acties NBNL

NBNL:

- organiseert de kennisdeling richting haar leden;
- zorgt voor kennisdeling van de ervaringen in de Green Deal processen naar de eigen achterban zodat alle netbeheerders aangehaakt zijn;
- zorgt voor de verbinding met andere gelieerde trajecten waar NBNL bij betrokken is;
- verkent wat er vanuit de rol van de gereguleerde netbeheerder (o.a. technisch, regulatorisch, financieel en t.a.v. van informatievoorziening, samenwerking en bevoegdheden) aanvullend nodig is om de warmtetransitie mogelijk te maken.

3. Organisatie

Artikel 12. Stuurgroep
Voor deze Green Deal wordt een stuurgroep geformeerd uit vertegenwoordigers van Partijen. De stuurgroep komt eens per kwartaal bij elkaar, en bespreekt dan onderling de voortgang van uitvoering van de Green Deal en eventuele voorstellen voor verbetering. Na aanmelding bij RVO.nl beslist de stuurgroep over nieuwe Partners van de Green Deal.

Artikel 13. Partners van de Green Deal
1. Partijen betrekken bij deze Green Deal ook Partners die weliswaar geen Partij zijn bij de deal maar hebben aangegeven dat zij zich actief willen inzetten voor de doelen die de Green Deal nastreeft. Dit kan bijvoorbeeld zijn: het benaderen en ondersteunen van hun achterban, het inzetten van hun kennis en expertise in de praktijkprocessen, en het breed uitdragen van de doelstellingen en uitkomsten van deze Green Deal. Welke rol een Partner uiteindelijk vervult, zal afhangen van de lokale context en wensen en de mogelijkheden die de betreffende Partner heeft om de activiteiten onder de Green Deal te ondersteunen.
2. De Partners worden door Partijen in adviserende zin betrokken bij de voortgang van de Green Deal. De Partners zullen agendaleden van de stuurgroep zijn en hebben in de stuurgroep adviesrecht. Partijen nodigen de Partners halfjaarlijks uit om voortgang en knelpunten van de Green Deal te bespreken en hun mogelijke bijdrage aan het oplossen hiervan. De Partners kunnen desgewenst tussentijds schriftelijk worden benaderd voor advisering.
3. RVO.nl houdt een overzicht bij van de Partners die betrokken zijn bij deze Green Deal en hun inzet daarbij. Nieuwe Partners kunnen zich bij RVO.nl aanmelden. De Partners ten tijde van de ondertekening van de Green Deal worden in bijlage I genoemd, met daarbij een korte toelichting van de bijdrage die zij kunnen en willen leveren aan deze Green Deal.

Artikel 14. Klankbordgroep
Het bestuurlijk overleg 'de Warmtetafel' zal fungeren als klankbordgroep voor Partijen (en Partners?). Alhoewel de leden van de Warmtetafel geen Partij zijn bij de Green Deal, scharen zij zich wel achter de doelstellingen van deze Green Deal. Partijen betrekken waar mogelijk de leden van de Warmtetafel voor advisering. Zij nodigen de Partners halfjaarlijks uit om voortgang en knelpunten van de Green Deal te bespreken en hun mogelijke bijdrage aan het oplossen hiervan.

4. Slotbepalingen

Artikel 15. Uitvoering in overeenstemming met het Unierecht
De afspraken van deze Green Deal zullen in overeenstemming met het recht van de Europese Unie worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technisch normen en voorschriften.

Artikel 16. Wijzigingen
1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Green Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal gehecht.

Artikel 17. Evaluatie

1. Partijen zullen de uitvoering en werking van deze Green Deal twee maanden voor het aflopen hiervan (31 oktober 2018) evalueren.
2. De evaluatie zal worden verricht door RVO.nl en een verslag daarvan zal ook door RVO.nl worden opgemaakt, en worden verstrekt aan de Partijen en Partners.

Artikel 18. Citeertitel

De Green Deal kan worden aangehaald als Green Deal Aardgasvrije Wijken.

Artikel 19. Opzegging

Elke Partij kan deze Green Deal (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van 2 maanden schriftelijk opzeggen.

Artikel 20. Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de Green Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 21. Inwerkingtreding

1. Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en loopt tot en met 31 december 2018. Op basis van de evaluatie zal gekeken worden of een vervolg van de Green Deal wenselijk is. De voortgang van de genoemde wetstrajecten zal hier mede bepalend in zijn.
2. Partijen nemen de uitvoering van alle in deze Green Deal genoemde afspraken zo snel mogelijk ter hand.

Artikel 22. Openbaarmaking

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals, zodat navolging hiervan kan worden bevorderd.

Aldus overeengekomen en in drievoud ondertekend te Utrecht op 8 maart 2017.

Minister van Economische Zaken,

.....
H.G.J. Kamp

Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,

.....
S.A.M. Dijksma

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

.....
R.H.A. Plasterk

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Alkmaar,

.....
P.F. Dijkman, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Almere,

.....
Tjeerd Herrema, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Amsterdam,

.....
A. Choho, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Barendrecht,

.....
Johan Wolfswinkel, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Boxtel,

.....
P.M.B.M. van de Wiel, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Culemborg,

.....
Joost Reus, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Delft,

.....
Stefan Brandligt, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Den Haag,

.....
Joris Wijsmuller, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Groningen,

.....
M.T. Gijsbertsen, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Haarlem,

.....
Cora-Yfke Sikkema, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leeuwarden,

.....
I. Diks, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leiden,

.....
Paul Dirkse, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Leidschendam-Voorburg,

.....
F.J. Kist, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Maastricht,

.....
Gerdo van Grootheest, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Meppel,

.....
H.G. ten Hulscher, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Middelburg,

.....
J. Melse, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Nijmegen,

.....
H. Tiemens, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Noordoostpolder,

.....
Andries Poppe, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Purmerend,

.....
M.T.A. Hegger, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Rotterdam,

.....
P.J. Langenberg, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Schiedam,

.....
Patricia van Aaken, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Utrecht,

.....
Lot van Hooijdonk, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Veere,

.....
J. Melse, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Veldhoven,

.....
Nicole Ramaekers, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Wageningen,

.....
Lara de Brito, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Westland,

.....
M. El Mokaddem, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Westvoorne,

.....
A.L. van der Meij, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Winsum,

.....
B.G. Westerink, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Woerden,

.....
Hans Haring, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Zaanstad,

.....
Dick Emmer, Wethouder

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Zoetermeer,

.....
T.C. Kuiper, Wethouder

Enduris B.V.,

.....
E. Duim, Directeur

Enexis Holding N.V.,

.....
Peter Vermaat, CEO

Alliander N.V.,

.....
M.T.G. van Vuuren-Sanders, Directeur Klant en Markt

Stedin Netbeheer B.V.,

.....
David Peters, Directeur Strategie & Innovatie

N.V. Rendo Holding,

.....
E. Veenstra, Directeur

Interprovinciaal Overleg,

.....
Han Weber, Lid van de IPO-delegatie Energie en gedeputeerde in de provincie Zuid Holland

Netbeheer Nederland,

.....
M.W.M. van der Linden, Voorzitter Netbeheer Nederland

Vereniging van Nederlandse Gemeenten,

.....

Berend de Vries, Voorzitter commissie Milieu, Energie en Mobiliteit VNG